

Žene kao neuništiv temelj društva i njihova borba za osnovna ljudska prava

Damirka Mihaljević – Martina Planinić, *Feministička čitanka*, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti, Mostar, 2023., 140 str.

Potrebu za istraživanjem tematike feminizma i želju za pisanjem knjige pod nazivom *Feministička čitanka* autorice izv. prof. Damirka Mihaljević i izv. prof. Martina Planinić pronašle su u želji aktualiziranja tematike feminizma unutar bosansko-hercegovačkoga društva, no, prije svega, javnoga prostora. Knjiga istražuje jednu složenu, ali neiscrpnu tematiku feminizma koji se vrlo često pogrešno percipira unutar javnoga i medijskoga prostora što za sobom povlači niz drugih neželjenih posljedica. Ono na što autorice ove knjige upozoravaju u samome *Predgovoru*, kada je riječ o shvaćanju pojma feminizma, jest sljedeće: *Feminizam je moguće shvatiti samo ukoliko postoji određeno znanje o povijesnom razvoju kritike i programa za sociopolitičke promjene u statusu žena u različitim kulturama.*

Tekstualni dio knjige obuhvaća 127 stranica, dok se izvori za nju nalaze na 11 stranica teksta. Sam sadržaj knjige, uz *Predgovor*, *Uvod*, *Zaključak* i *Literaturu* obuhvaća šest

većih tematskih cjelina: *Artikulaciju ženskih interesa u prvome valu*; *Problematiku roda*, *Utjecaj medija na rodne uloge*; *Žene na društvenim mrežama*, *Pitanje jezičnoga identiteta u diskursu* i *Rodno zasnovano nasilje u medijima*. Osim ključnih navedenih cjelina autorice u knjizi obrađuju širok spektar pojmova poput *feminizma*, *valova feminizma*, *razvoja feminizma u BiH*, *roda*, *spola*, *ženskih pokreta*, *rodne politike*, *rodne stereotipizacije*, *seksizma*, *mizogonije* i niza drugih pojmova kojima žele pobliže prikazati kompleksnu stvarnost borbe žena za jednaka prava i isključenje diskriminacije.

U prvome poglavlju naziva *Artikulacija ženskih interesa u prvome valu* autorice objašnjavaju pojam feminizma i kroz prikaz različitih valova te feminističkih teorija ne iznose samo pozitivne karakteristike te višegodišnje borbe niti im je cilj u potpunosti prodrijeti u samu srž feminizma nego ukazati na samo određenje feminizma i znatne pomake koje je taj pokret tijekom

dugogodišnje borbe iznjedrio po pitanju većih prava žena.

U drugome poglavlju naslovljenu *Problematika roda* autorice navode razliku između roda i spola koja se vrlo često izjednačava u javnome prostoru te, prikazujući kako treba razvijati strategiju rodne politike, naglašavaju kako javne politike mogu pridonijeti rodnoj osviještenosti i rodnoj ravnopravnosti. S obzirom na rodne dodijeljene uloge stvaraju se i rodni stereotipi. Mediji kao konstrukti događaja i osoba stvaraju niz stereotipa, ali uz negativnu mogu imati i iznimno pozitivnu ulogu u promicanju rodne ravnopravnosti. U poglavljima ove knjige autorice donose analizu medija, medijskoga diskursa, medijske kulture te cjelokupna medijskog prostora sagledavajući medijske procese iz različitih kutova gledišta.

Utjecaj medija na rodne ulog naslov je trećega poglavlja u kojemu autorice pišu o medijima, odnosu medija i roda, oblicima medijskoga diskursa, rodnoj stereotipizaciji, prikazu ženskoga tijela u medijima, seksističkome diskursu, mizoginiji, utjecaju patrijarhata na medijske diskurse itd. Autorice polaze od toga da je „rod uspostavljen kao društvena, kulturna i politička kategorija zasnovana na spolu, a rodne uloge su u različitim kulturama drugačije“. Odgoj

i društvo uz medije uvelike utječu na formiranje rodnih stereotipa.

Unutar poglavlja *Žene na društvenim mrežama*, pišući o samome pojmu društvenih mreža, ali i o širemu prostoru digitalnih medija, autorice proširuju poziciju žene unutar digitalnoga medijskog prostora. Žene su i unutar njega više izložene nasilju, diskriminaciji, manipulaciji, seksizmu čime se njihova pozicija još više pogoršava. Kroz digitalni medijski prostor „nameće“ se im ideal ljepote te se nude smjernice kako ga postići. Zbog toga se postavlja pitanje kako žene i muškarci percipiraju digitalni medijski prostor te kakve posljedice medijski sadržaj unutar toga prostora ostavlja i na jedne i na druge.

Obrađujući pojam *jezičnoga identiteta u diskursu* u istoimenu poglavlju autorice ukazuju na nepravilnosti u jeziku kada je riječ o uporabi različitih rodova, a prikazivanjem jezika kao žive tvorevine i kao posljedica društvene stvarnosti autorice pridonose ispravljanju jezične negativnosti koja se odražava na poziciju i ulogu žene u društvu. Jezik poznaje tri roda koji se trebaju upotrebljavati unutar jezičnoga diskursa, no u praksi se to ne provodi. Kako autorice naglašavaju, potrebno je uložiti mnogo napora u prikazivanju jezičnih nedostataka kada je riječ o rodno osjetljivu jeziku.

U završnome poglavlju, *Rodno zasnovano nasilje u medijima*, doprinos je autorica u obradi problematike nasilja nad ženama i prikazu uloge medija u prevenciji i suzbijanju nasilja nad ženama koje je prisutno unutar svih društava, kultura, klasa i vidljivo je u različitim oblicima nasilja. Rodno utemeljeno nasilje spada među jedno od najraširenijih oblika nasilja kada je riječ o osnovnim ljudskim pravima. Zato autorice knjige navode kako žene sve više koriste moć medija kako bi senzibilizirale javnost o ljudskim pravima žena.

S ovom vrijednom i napose važnom knjigom otvoren je prostor za dublje istraživanje navedene tematike, ali i za sagledavanje šire društvene stvarnosti i pozicija s kojih su žene pošle u svojim začetcima i do kojega su stupnja ravnopravnosti uspjele doći dugogodišnjim razdobljem borbe.

Cilj autorica nije dublje ulaznje u navedenu tematiku ni u potpunosti objašnjenje različitih pojmova, nego pokušaj približega shvaćanja istih tih pojmova te ukazivanje na pozitivne dosege feminizma na različite društvene procese kao i poboljšanje pozicije žene unutar različitih područja, što još uvijek nije završen proces. Zašto baš istraživanje političkoga, javnoga i medijskoga prostora? Zato što on zasigurno

najbolje oslikava odnos prema ženi, stvara niz stereotipa te pokazuje da je taj prostor prostor nadmoći jednoga roda nad drugim, a ponekad i potpune kontrole. Izmjene na koje autorice ove knjige ukazuju tijekom povijesne borbe žena za veća prava, slobode, „ravnopravnosti“, iako ravnopravnost ne bi trebala biti ni veća ni manja nego jednaka, dio su različitih oblika vlasti i samo se kroz politička prava i slobode mogu prenijeti na ostale društvene segmente. *Feministička čitanka* izuzetan je doprinos kritičkomu mišljenju, prosuđivanju, otvaranju novih spoznaja, ali i uključivanju u aktivniji proces svih članova društva, u smanjenje svih oblika diskriminacije i stereotipizacije posebno u javnome prostoru koji je danas jedan od ključnih čimbenika moći i konstruktora društvene stvarnosti.

Odabir ove knjige ne kao ukrasa nego kao djela koje će proširiti naše vidike i osvijestiti borbu za rodnu ravnopravnost treba biti jedna od polaznih točaka da bismo razumjeli sam pojam feminizma i njegovu važnost tijekom povijesti, ali i širu poziciju položaja žene unutar političkoga, medijskoga, jezičnoga i niza drugih polja koja su obrađena u ovoj knjizi. Knjiga je korisna, zanimljiva i poučna ne samo za znanstvenu i stručnu zajednicu nego i cjelokupnu

javnost zbog niza tema koje obrađuje vezano za poziciju i ulogu žene u društvu. Pisana je popularno znanstvenim stilom pa će u tome pogledu biti razumljiva brojnomu čitateljstvu kojemu je toplo preporučujemo.

Svojim znanjem, stručnošću i kvalitetnim pristupom autorice su pridonijele izučavanju jedne nedovoljno istražene tematike feminizma unutar bosanskohercegovačkoga

društva, a i mnogo šire čime su otvorile prostor za buduća istraživanja navedene tematike. Istraživačkim radom te teorijskim dijelom ove knjige doprinos autorica ogroman je za znanstvenu i stručnu zajednicu, ali i cjelokupnu javnost zbog neiscrpnosti navedene tematike i još uvijek ključna pitanja nasilja nad ženama koje je sve više prisutno unutar različitih društvenih segmenata.

Silvana Marić Tokić

silvana.marictokic@ff.sum.ba